

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:14

PARİS İKLİM ANTLAŞMASI VE "COĞRAFYA" EĞİTİMİ

Murat ÇOKSEYREK

Çukurova Toroslar Anadolu Lisesi Coğrafya Öğretmeni

Coğrafya eğitimi almayan birçok kişi coğrafya dersinin ülke başkentlerini ezberlemek, dağların yüksekliğini, nehirlerin uzunluğunu bilmekten ibaret sanır...

Lise eğitiminde dersine girdiğim 9. sınıfların ilk dersi COĞRAFYA nedir? Sorusuyla başlamıştır. En yalın haliyle coğrafya dersinin doğa insan etkileşimini ele alan bir bilim dalı olduğunu belirtir, sonrasında öğrencilerin anlayabileceği örneklerle bu yalın hali açmaya çalışırım. Mahalleden birlikte oyun oynadığınız bir arkadaşınız olsun, okulda sıra arkadaşınız, belki de en iyi sırdaşınız.

Nelerden hoşlanır? Neye sevinir? Neye üzülür? Sınırları nelerdir? Ona sırrınızı verebilir misiniz? Ya kapasitesi? Örneğin ondan taşıyamayacağı bir ağırlığı yüklenmesini ister miniz? Bu soruların cevabını verebilmek için elbette ki onu çok iyi tanımanız gerekir öyle değil mi? Ona hoşlanmayacağı bir şaka yaptığınız anda yıllar süren arkadaşlığınız bir anda bitebilir.

İşte gençler; Doğa insan ilişkisi de buna benzer. Biz insanoğlu doğayı tanımadan onunla iyi bir ilişki sürdürüremeyiz. Tıpkı sizin arkadaşınızı tanımadan onunla iyi bir ilişki sürdürüremeyeceğiniz gibi. Peki doğayı tanımadada; onun işleyişini, sınırlarını, kapasitesini nelere sevinip, nelere kızacağını(doğal afetler) bizlere öğreten yegane ders hangisi olabilir sizce; Tabi ki COĞRAFYA...

Peki bu ilişkinin sağlıklı yürümesinde kazançlı taraf kim olacaktır Elbette ki İNSAN! 21. yüzyılda insanlık dünya dışında yaşanabilir gezegenler aramaya başladı. Hatta sanal evrenlerden sanal arsalar satılmaya başladı. Elimizde masmavi akan ırmakları, yemyeşil ormanları, sararmış bozkırları, yüce yüce dağları, engin uçsuz bucaksız ovaları duran bir dünya varken üstelik.

O halde şu çıkarımı rahatlıkla yapabiliriz. Ne doğanın kıymetini bildik ne de Onu bize anlatacak COĞRAFYA dersinin. Oysa ki COĞRAFYA dersi bize doğa ile sürdürülebilir bir ilişki kurmanın, ondan akılcı bir şekilde yararlanmanın ve onu bizden sonra ki nesillere aktarabilmenin anahtarını verir. Yani bizlere yeryüzünü hatta gökyüzünü kullanma kılavuzluğu yapar COĞRAFYA dersi.

Orta okulda Türkçe öğretmenlerimiz sık sık bizlere atasözü özdeyiş verip bunları kompozisyon kurallarına göre açıklamamızı isterlerdi. Yazılıda da en yüksek not ağırlığına bu soru sahip olurdu. Öğrencilik yıllarımda beni etkileyen özdeyiş ve atasözlerinden bir tanesi de şuydu; "Herkes kendi kapısının önünü süpürürse her taraf pırıl pırıl olur" biz bunu her ülke ve dünya olarakta değiştirirsek bu sevdiğim özdeyiş şöyle olacak; "Herkes kendi ülkesinin doğasını korursa dünya tertemiz olur" Oysa ki kural şöyle işlemekte gelişmiş kapitalist ülke kendi doğasını alabildiğince korumaya çalışırken atıklarını kimi zaman geri kalmış ülkelere satmakta, kendi ormanlarını korurken kereste ihtiyacını Amazon Yağmur Ormanlarından karşılama yoluna gitmekte, atmosfere salım yaptığı fosil yakıt atıklarını da rüzgarlar başka başka yerlere götürmekte(!) Aklınca hani bizde derler ya "Şark Kurnazlığı" yapmakta, gelişmekte ve geri kalmış ülkeler/ülke insanları ise en temel insani ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekerken onlara doğayı korumanın, sürdürülebilir tarım hayvancılık ormancılık uygulamalarını anlatmak ve uygulatmakta daha da zor bir hale gelmekte. Oysa ki

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:14

unutulan şey herkesin bildiği ama hatırlamak istemediği Dünyanın “Küresel Bir Köy” olduğu gerçeği. Bizden on binlerce kilometre ötede de olsa Amazonda kesilen bir ağacın "Kelebek Etkisi" misali tüm dünyayı etkilediği gerçeği.

Dünyanın küresel bir köy olduğunu bilen coğrafya öğretmenleri bunu öğrencilerine anlatmakta onları bir coğrafya okuryazarı olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadırlar. Bilimsel çevreler yayınları ile doğa severler ise bu konudaki mücadeleleri ile uluslar arası örgütleri tüm dünya ülkelerini yıllardan berri ortak bir amaç doğrultusunda bazı ilkeleri benimsemeye, bunları hayata geçirmeye çalışacak protokolleri, anlaşmaları imzaya atmaya bu sözleşmelerin tarafı olmaya davet ve sevk etmektedir.

Bu anlaşmalardan birisi de bu yüzyılın sonunda küresel sıcaklık artışının 1.5 santigrat dereceyle sınırlandırılmasını hedefleyen Paris İklim Antlaşmasıdır. Antlaşma, 10 Kasım 2022 tarihiyle Türkiye’de yürürlüğe girdi. Türkiye anlaşmaya taraf olan dünyada 192. ülke oldu.

“Yasal bağlayıcılığı olan anlaşma kapsamında daha önce emisyonlarını 2030'a kadar yüzde 21 artıştan azaltma taahhüdünü veren Türkiye'nin, ilk adım olarak, enerji, atık, ulaşım, binalar ve tarım sektörlerindeki emisyon azaltım hedeflerini içeren ulusal katkı beyanlarını güncelleyerek BM Sekretaryası'na sunması planlanıyor.” (Anadolu Ajansı) Türkiye'nin antlaşmaya imza atmasından hemen sonra hayata geçirilen ilk değişikliklerden biri Çevre ve Şehircilik Bakanlığının “ Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği” Bakanlığı olarak yeniden yapılanması oldu. Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığı “Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği” dersini orta okullarda 2022-2023 tarihinden itibaren seçmeli ders olarak okutulmasına karar verdi. İşin gerçeği bu ders “Çevre Eğitimi” adı altında 2005 yılından itibaren orta okullarda seçmeli ders olarak zaten vardı. Yapılan değişiklik dersin müfredat programının güncellenmesi ve isminin değiştirilmesi ve 2 kademe yerine ortaokulun 3 kademesinde de seçmeli ders olarak yer almasıydı. Elbette ki bu gelişmeleri olumlu birer adım olarak görmek gerekir. Fakat gelişmiş ülkelerin çoğunda çevre eğitimi daha okul öncesinde verilmekte, sonraki kademelerde seçmeli ve zorunlu dersler olarak yer almakta, COĞRAFYA dersinin ağırlığı ise ülkemiz ile kıyaslandığında tüm kademelerde daha fazla ders saat sayısı ile eğitim programlarında kendine yer bulmaktadır.

EKOSFER derneğinin İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ile ilgili ders kitaplarını incelenmesinde kitap taramasından öne çıkan başlıklar şöyledir:

- Hayat bilgisi 1, 2 ve 3. Sınıf kitaplarında iklim değişikliği konusu yer almıyor.
- Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) ait 5. sınıf sosyal bilgiler kitabında petrol, kömür ve doğalgazdan (fosil yakıtlar) sıkça bahsedilse de hiçbir yerde bu yakıtların iklim krizine neden olduğu yazmıyor.
- MEB'in 6. sınıf sosyal bilgiler kitabında “iklim değişikliği” kavramı iki kez, “küresel ısınma” ise dört kez kullanılmış. Küresel ısınmanın nedenleri arasında petrol, kömür ve doğalgaz sayılsa da sorunun bu kaynakların aşırı kullanımı olduğu söylenmiş. Küresel ısınma ile fosil yakıtlar arasındaki bağlantı ödev olarak öğrencilere verilmiş.
- 7. sınıf sosyal bilgiler kitabında iklim değişikliğine ayrılan bölümde sera gazları nedeniyle iklimin değiştiği belirtilmiş ancak sera gazlarının kaynağı yazılmamış. Fosil yakıt kullanımının azaltılması önlem olarak gösterilmezken, enerji verimliliği ve fidan dikimi çözüm önerilerini oluşturmuş. En masrafsız ve çabuk çözüm yönteminin ise enerji verimliliği olduğu belirtilmiş. Bu kitapta sıcaklık artışının 2 dereceyle sınırlandırılması gerektiği yazıyor.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:14

- Fen bilimleri 5. sınıf kitabında iklim değişikliği ve küresel ısınma konuları yok. Petrolün toprak ve su kirliliğine yol açabileceği söyleniyor ama iklimi değiştirdiği anlatılmıyor. Aynı kitapta, "Eğer kullanılacaksa doğalgaz ya da kaliteli kömür tercih edilmelidir" şeklinde iklim krizini büyütecek bir önerme de var.

- Fen bilimleri 6. sınıf kitabında iklim değişikliği konusu işlenmiyor. Bu kitapta "Kömür, doğalgaz ve petrol gibi milyonlarca yılda oluşmuş enerji kaynaklarının 100 yıl gibi kısa sürede bu kadar azalması dünyanın geleceğini tehdit etmektedir. Bu yüzden bizler enerji kaynaklarını kullanırken daha dikkatli ve tasarruflu olmalıyız" deniyor. Fosil yakıtların kullanımı değil azalacak olması bir tehdit gibi anlatılmış.

- 7. sınıf fen bilimleri kitabında İklim değişikliği, küresel ısınma ve iklim krizi kavramlarına rastlanmamıştır. "Petrol ve kömür rezervlerinin giderek azalması, doğalgazın da sınırlı olması nedeniyle güneş, su ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına olan talep giderek artmaktadır" denerek, fosil yakıtların çevre sorunlarından dolayı değil azalmasından dolayı yenilenebilir enerji kaynaklarına geçildiği iddia edilmiş.

- 8. sınıf fen bilimleri kitabında iklim konusu var ancak petrol ve kömürün etkisinden bahsedilirken doğalgaza hiç değinilmemiş. "Sera gazlarının salınımı ile birlikte Dünya yüzeyindeki artan sıcaklıklar" gibi hem yazımda (doğru kelime "salım") hem de tanımlamada (bahsedilen dünya yüzey sıcaklığındaki ortalama artış) hata yapılmış. Kitapta geçmişte kalan Kyoto Protokolü var ancak Paris Anlaşması diğerleri gibi bu kitapta da hiç geçmiyor. Kitabın 6. ünitesinde, "Türkiye, gerçekleştirdiği düzenlemelerle küresel iklim sisteminin korunmasına yönelik önlemleri almaya başlamıştır" şeklinde doğruluğu tartışmalı bir yorum yapılmış.

- 9 ve 10. sınıfa ait coğrafya kitaplarında insan kaynaklı iklim değişikliği hemen hemen hiç konu edilmiyor.

- 11 ve 12. sınıfa ait coğrafya kitapları ise iklim değişikliğini ve nedenlerini en açık şekilde yazan kitaplar. 12. sınıf coğrafya kitabında iklim değişikliği kavramı 115 kez yer alıyor ancak bu kitapta da "salınım" gibi yanlış yazımlara sıkça rastlanıyor.

<https://m.bianet.org/.../254155-iklim-krizi-her-yerde-ama...>

(son erişim: 05.05.2022)

Görüldüğü üzere ders kitaplarındaki bilgilerin çoğu eksik ya da yanlış verilmiş olup aynı zamanda yetersizdir. Güncel ve doğru bilgilere sadece 11 VE 12. Sınıf coğrafya ders kitaplarında yer verilmiştir. 11. Sınıfta sayısal alanı seçen bir öğrenci "İklim Krizinden" bi haber şekilde liseden mezun olmuş olacak! Sürdürülebilirlik kavramıyla tanışmadan lise/ üniversite sonrası iş hayatına atılmış olacaktır.

Biz coğrafya öğretmenleri olarak üniversite aldığımız eğitimin bir yansıması olarak gerek orta okullarda verilecek "Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği" dersinin coğrafya eğitimi de almış Sosyal Bilgiler mezunu öğretmenler tarafından verilmesini, liselerde ise "EKOLOJİ" "İKLİM KRİZİ", "SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK" gibi derslerin öncelikle müfredatlarının hazırlanması ve ders kitaplarının oluşturulması aşamalarında alanında uzman akademisyenlerden ve coğrafya öğretmenlerinin bilgi birikiminden yararlanılması ve bu derslerin ivedilikle öğretim programlarına girmesi ve Coğrafya öğretmenleri tarafından okutulmasının yerinde bir karar olacağını düşünüyorum.